

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТСЬКОГО АКТИВУ УНІВЕРСИТЕТУ

Волківська Д. А. Соціально-педагогічні умови розвитку лідерського потенціалу студентського активу університету. У статті наголошується на необхідності залучення студентства до суспільно корисної діяльності. Вказано, що першочергово дана функція реалізовується студентським активом університету, розвиток лідерського потенціалу якого є одним з першочергових завдань вищої школи. У статті охарактеризовано поняття «соціально-педагогічні умови» та актуалізовано потребу впровадження наступних соціально-педагогічних умов розвитку лідерського потенціалу студентського активу: сповідування цінності лідерства в університетському середовищі; впровадження комплексної програми розвитку лідерського потенціалу студентського активу; стимулювання студентського активу до різних видів суспільно корисної діяльності. Автором також визначено шляхи реалізації соціально-педагогічних умов: першої – розвиток лідерства-служіння як складової корпоративної культури університету; реалізація різних форм лідерства-служіння серед суб'єктів університетського середовища; партнерська взаємодія між адміністрацією, викладачами та студентами; другої – розробка та впровадження форм соціально-педагогічної роботи з розвитку лідерського потенціалу різних груп студентського активу; індивідуальна робота з розвитку лідерського потенціалу для студентського активу; третьої – популяризація суспільно-корисної діяльності в університетському середовищі на засадах лідерства-служіння; впровадження різних форм мотивування студентів; підтримка суспільно-корисних студентських ініціатив; реалізація студентських соціальних проектів; налагодження партнерської взаємодії зі студентами інших ВНЗ та членами різних соціальних інституцій. Також окреслено напрями подальшого дослідження. Окрему увагу автор приділяє лідерству-служінню як новій концепції взаємовідносин у суспільстві.

Ключові слова: умови, студентство, лідерство, потенціал, студентський актив, діяльність, служіння.

Волковская Д. А. Социально-педагогические условия развития лидерского потенциала студенческого актива университета. В статье

подчеркивается необходимость привлечения студентов к общественно полезной деятельности. Указано, что в первую очередь данная функция реализуется студенческим активом университета, развитие лидерского потенциала которого является одной из первоочередных задач высшей школы. В статье охарактеризовано понятие «социально-педагогические условия» и актуализирована необходимость внедрения следующих социально-педагогических условий развития лидерского потенциала студенческого актива: исповедывание ценности лидерства в университетской среде; внедрение комплексной программы развития лидерского потенциала студенческого актива, стимулирование студенческого актива к различным видам общественно полезной деятельности. Автором также определены пути реализации социально-педагогических условий: первого – развитие лидерства-служения как составляющей корпоративной культуры университета; реализация различных форм лидерства-служения среди субъектов университетской среды; партнерское взаимодействие между администрацией, преподавателями и студентами; второго – разработка и внедрение форм социально-педагогической работы по развитию лидерского потенциала различных групп студенческого актива; индивидуальная работа по развитию лидерского потенциала для студенческого актива; третьего – популяризация общественно-полезной деятельности в университетской среде на основе лидерства-служения; внедрение различных форм мотивации студентов; поддержка общественно-полезных студенческих инициатив; реализация студенческих социальных проектов; налаживание партнерского взаимодействия со студентами других вузов и членами различных социальных институтов. Также намечены направления дальнейшего исследования. Особое внимание автор уделяет лидерству-служению как новой концепции взаимоотношений в обществе.

Ключевые слова: условия, студенчество, лидерство, потенциал, студенческий актив, деятельность, служение.

Постановка проблеми. Сучасне університетське середовище покликане не лише передавати знання та вміння, а й сприяти розвитку світогляду, переконань, цінностей, особливостей поведінки молодої людини. Даний процес залежить не лише від зусиль викладача, а й від соціальної активності самих студентів, тому, традиційна система взаємовідносин «викладач-студент» перейшла на суб'єкт-суб'єктний рівень, коли студент бере активну участь у перетворенні вищого навчального закладу. Найчастіше дана управлінська функція реалізується через включення студентів до студентського активу, метою діяльності якого є удосконалення навчально-виховного процесу, спрямованого на якісне навчання, виховання духовності і культури студентів, залучення до

суспільно корисної діяльності. Саме тому навчально-виховний процес наразі має бути орієнтований на розвиток студентів – лідерів.

Аналіз останніх досліджень. Досвід останніх років свідчить про значну увагу дослідників різних галузей до проблеми лідерства в університетському середовищі. Психолого-педагогічні аспекти студентського лідерства в умовах вищого навчального закладу стали предметом наукових пошуків вітчизняних вчених педагогів Н. Бабкової-Пилипенко, Ю. Кращенко, Н. Семченко, Н. Мараховської. Вихованням лідерських якостей студентів переймалися російські дослідники О. Гунічева, І. Дригіна, А. Зоріна, А. Іванова, Л. Конишева, Л. Шигапова. Вивченням закономірностей функціонування та розвитку студентського активу у галузі соціальної педагогіки займалися К. Потопа, Л. Шеїна. Вихідними положеннями при цьому виступили наукові праці зарубіжних науковців Р. Грінліфа, А. Лутошкіна, А. Менегетті, Л. Уманського, Дж. Юкла та інших.

Проте констатувальний етап дослідження розвитку лідерського потенціалу студентського активу дозволив виявити низький рівень розвитку визначених нами показників когнітивного, мотиваційно-ціннісного та практико-орієнтованого критеріїв розвитку лідерського потенціалу, недостатнє використання ресурсів університетського середовища у роботі зі студентським активом та потенціалу самих студентів, що веде за собою необхідність створення соціально-педагогічних умов розвитку лідерського потенціалу студентського активу.

Мета статі полягає у визначенні соціально-педагогічних умов розвитку лідерського потенціалу студентського активу та характеристиці шляхів їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. В першу чергу варто здійснити дефінітивний аналіз поняття «соціально-педагогічні умови. У великому тлумачному словнику сучасної української мови умова визначається як необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь [4, с. 1295]. Соціально-педагогічні умови часто визначаються як сукупність відповідних цілеспрямовано організованих зовнішніх обставин, які змістовно і процесуально сприяють процесу розвитку та спричиняють якісні внутрішні зміни особистості. Т. Колінченко трактує соціально-педагогічні умови як сукупність певних обставин, які створюються в соціальному середовищі та сприяють позитивному пристосувальному процесу [7, с. 55]. Під соціально-педагогічними умовами ми розуміємо сукупність спеціально створених, педагогічно-керованих факторів, соціальних обставин, що створюють середовище у якому успішно розвивається лідерський потенціал.

Успішний розвиток лідерського потенціалу студентського активу

забезпечується наступною сукупністю соціально-педагогічних умов:

1. Сповідування цінності лідерства в університетському середовищі.
2. Впровадження комплексної програми розвитку лідерського потенціалу студентського активу.
3. Стимулювання студентського активу до різних видів суспільно корисної діяльності.

Більш детальну характеристику зазначених соціально-педагогічних умов здійснимо окресливши шляхи їх реалізації.

Реалізація першої соціально-педагогічної умови звертає нас до дефініції «корпоративна культура університету». У своєму дослідженні ми спираємось на визначенні корпоративної культури В. Огнев'юка, згідно з яким, корпоративна культура університету – це цілісна система унікальних ідентифікуючих ознак, в основу яких покладено цінності, які визначають філософію його діяльності, ідею (візію) та місію, формують традиції, норми і стилі, способи службових та міжособистісних взаємовідносин, поведінку студентів і співробітників, що відображає рівень досконалості, добропорядності та привабливості університетського бренду в сучасному соціокультурному та науково-освітньому просторі. Важливим елементами також є здійснення якісної професійної підготовки, створення умов для розвитку кожного студента відповідно до нахилів і обдарованості через залучення до студентського самоврядування, клубів за інтересами, гурткової роботи, спортивних секцій та кожного співробітника чи викладача шляхом підвищення кваліфікації, педагогічної майстерності, можливості кар'єрного росту [9].

Проведене нами дослідження дозволяє визначити корпоративну культуру університету як унікальну систему цінностей, переконань, вірувань, уявлень, очікувань, символів, а також дійових принципів, норм поведінки, традицій, ритуалів, взаємовідносин, спрямованих на виконання кожним членом колективу місії університету на засадах лідерства-служіння. Цей тип лідерства концентрується на особистісному зростанні та добробуті людей і спільнот, з якими спілкується лідер. В той час, як традиційне лідерство передбачає одну людину на вершині владної піраміди, лідери-служителі розділяють владу, намагаються вирішити проблеми інших та допомагають людям рости, розвиватися та показувати найкращі результати [14]. В розумінні теоретика лідерства-служіння Р. Грінліфа лідер, це, перш за все, слуга, що хоче бути корисним суспільству і ставить інтереси спільноти вище своїх власних інтересів, а лідерство – це практична філософія людей, які обирають спочатку служіння і лише потім лідерство як ще один спосіб служіння. Лідер-слуга не обов'язково має обіймати формальні лідерські посади, але зобов'язаний служити на засадах співпраці, довіри, взаємоповаги, етичного використання влади тощо [5, с. 49].

Під лідерством-служінням ми вбачаємо таку парадигму лідерства,

що орієнтує на служіння людству і утвердження ключових цінностей особистості. *Отже розвиток лідерства-служіння як складової корпоративної культури університету та реалізація різних форм лідерства-служіння серед суб'єктів університетського середовища є шляхами реалізації першої соціально-педагогічної умови – сповідування цінності лідерства в університетському середовищі .*

Наступний шлях втілення у життя першої соціально-педагогічної умови забезпечує *партнерська взаємодія між адміністрацією, викладачами та студентами*. В основі університетського середовища лежить система міжособистісних взаємодій між його суб'єктами. Від того, наскільки співдружною, взаємозалученою є їхня діяльність, на пряму залежить ефективність освіти [12, с. 80]. Основні положення такої взаємодії окреслено в статті 38. Закону України Про вищу освіту, присвяченій студентському самоврядуванню.

Дослідники В. Демчук та М. Соловей стверджують, що взаємовідносини між адміністрацією і студентською радою можуть будуватись по вектору спрямованості дії від адміністрації і навпаки [13, с. 104]. Необхідність ініціативи адміністрації обумовлюється нормативними документами ВНЗ, а взаємодія з ініціативи студентів – потребою вирішення питань, що перебувають у сфері повноважень студентського активу

Основу другої педагогічної умови - впровадження програми розвитку лідерського потенціалу студентського активу складає *розробка та впровадження форм соціально-педагогічної роботи з розвитку лідерського потенціалу різних груп студентського активу*. У практиці соціально-педагогічної діяльності використовується значна кількість різноманітних організаційних форм. Дослідниця О. Безпалько визначає їх як варіанти організації позитивної активності дітей та молоді, спрямовані на розв'язання соціально-педагогічних завдань [1] . Обмежимось переліком форм соціально-педагогічної роботи, які можуть бути використані з метою розвитку лідерського потенціалу. Ефективною формою роботи зі студентським активом є організація та проведення тренінгів. Також доцільними є бесіда, дебати, конкурси, гуртки за інтересами, рольові та настільні ігри тощо. Серед нетипових форм роботи виділяємо квести, форум-театри, інтернет-флешмоби тощо.

Наступним шляхом реалізації другої соціально-педагогічної умови, відштовхуючись від особливостей характеру потенційних лідерів є *індивідуальна робота з розвитку лідерського потенціалу для студентського активу*. В основу здійснення індивідуальної соціальної роботи за визначення Р. Вайноли закладено завдання корекція взаємостосунків індивіда із соціальним оточенням і з собою [4, с. 28]. Це дозволяє враховувати особливості розвитку, фізичного і духовного стану, рівень підготовки, інтереси і потреби, життєвий досвід студента

[6, с. 38]. Передбачаємо, що ефективними будуть наступні *форми* індивідуальної роботи: зустріч, інтерв'ювання, консультація, співбесіда, доручення.

Третя педагогічна умова передбачає залучення учасників студентського активу до плідної діяльності з розвитку лідерського потенціалу шляхом стимулювання студентського активу до різних видів суспільно-корисної діяльності. Це може бути реалізовано завдяки *популяризації суспільно-корисної діяльності в університетському середовищі на засадах лідерства-служіння*. При цьому вчені розглядають суспільно-корисну діяльність як організовану системну добровольчу діяльність цивільного характеру, здійснюючи яку, молодь допомагає громаді та навколишньому середовищу і вносить свій позитивний внесок у розвиток суспільства, держави [8]. Під суспільно-корисною діяльністю ми розуміємо доцільну, суспільно необхідну діяльність, спрямовану на виховання позитивного ставлення до суспільства та сприяння вирішенню проблем оточуючого середовища. В межах формувального експерименту планується створення волонтерських бригад, організація соціальних акцій, благодійних ярмарків, соціальних флешмобів тощо.

Важливу роль у реалізації третьої умови відіграє *впровадження різних форм мотивування студентів*. Як відомо з наукової літератури, мотивацію можна визначити як складну, багаторівневу систему потреб, мотивів, інтересів, ідеалів, установок особистості, яка виступає джерелом її активності та спонукачем до певної діяльності [12, с. 125]. Для цього необхідно інформувати студентську громадськість про діяльність студентського активу, проводити рекламні кампанії, створювати сторінки у віртуальному порталі університетів та у соціальних мережах тощо.

З метою розкриття лідерського потенціалу студентського активу необхідно забезпечити *підтримку суспільно-корисних студентських ініціатив*. Найбільший обсяг запланованої роботи в рамках змістово-технологічного забезпечення займає *реалізація студентських соціальних проектів*, завдяки участі у яких кожен учасник або група студентського активу, обираючи конкретний напрям роботи створює власний соціальний проект суспільно корисної спрямованості, покликаний сприяти розвитку лідерського потенціалу студентства університету загалом. У дослідженнях О.Тютюнник соціальний проект – розробка послідовних, системних, цілеспрямованих дій, направлених на вирішення тих чи тих соціальних проблем. Він представляє сконструйоване соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, що має просторово-часові та ресурсні обмеження і вплив якого на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням [10, с. 169]. За визначенням О. Безпалько соціально-педагогічний проект – це сконструйоване соціальне нововведення метою якого є вдосконалення педагогічних процесів (розвитку, освіти,

виховання, соціального становлення особистості) у певних соціокультурних умовах [2, с. 127]. Кожний соціальний проект передбачає дотримання певного алгоритму, проведення у кілька етапів, використання певних методів та стратегій. А студентський актив виступає як об'єктом реалізації програми так і «носієм» нової інформації.

Задля обміну досвідом, залучення нових учасників та партнерів, можливості розширення діапазону форм роботи з розвитку лідерського потенціалу студентського активу для виконання третьої педагогічної умови необхідне *налагодження партнерської взаємодії зі студентами інших ВНЗ та членами різних соціальних інституцій*. Це також дасть змогу урізноманітнити роботу з лідерами, зробить її більш ефективною, практичною, створить можливість практичного відпрацювання отриманих знань.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, можемо дійти висновку, що визначені нами соціально-педагогічні умови завдяки шляхам їх реалізації сприятимуть розвитку лідерського потенціалу студентського активу та будуть корисними на усіх рівнях університетського середовища. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у розробці змістово-технологічного забезпечення соціально-педагогічних умов розвитку лідерського потенціалу студентського активу.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола; Заг. ред. А.Й.Капської. – К., 2002. – 164 с.
2. Безпалько О. В. Соціальне проектування. Навч. посіб. / О. В. Безпалько ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. – К. : [б. в.], 2010. – 127 с.
3. Вайнола Р. Х. Курс лекцій із дисципліни «Технології соціально-педагогічної роботи» для студентів спеціальності 6.010105 «Соціальна педагогіка» денної та заочної форми навчання» / Р. Х. Вайнола. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – 159 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ Перун, 2001. – 1440 , с. 1295
5. Гринлиф Р. К. Слуга в ролі лідера // М.: Изд-во «Рубиновый луч», 1970.
6. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. – 240 с.
7. Коленіченко Т. І. Методологія дослідження адаптації особистості в нових умовах життєдіяльності / Т. І. Коленіченко // Соціальна безпека і гуманітарний захист в Україні на початку ХХІ століття : проблеми

- теорії і практики : тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. – Чернігів, 2009. – С. 55–57.
8. Косенчук О.Г. Методичний посібник. Соціально-педагогічна траєкторія розвитку сучасного лідера-старшокласника. – Кривий Ріг: Діоніс, 2012. – 188 с.
 9. Лідер як суб'єкт формування корпоративної культури / Р. В. Сопівник // Духовність особистості. – 2013. – Вип. 4. – С. 175–182. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/domtp_2013_4_22.pdf. – Назва з екрану.
 10. Методи та технології роботи соціального педагога / Автори-укладачі: С. П. Архипова, Г. Я. Майборода, О. В. Тютюнник. Навчальний посібник. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2011. – 496 с.
 11. Николаев Г. Молодежная общественно полезная деятельность / Г. Николаев, С. Тетерский, Е. Захарова. – М. : Фонд «Созидание», 2005. – 104 с.
 12. Семченко Н. О. Формування лідерських якостей особистості / Методичні рекомендації по формуванню лідерських якостей майбутніх педагогів у позааудиторній діяльності. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2004. – 125 с.
 13. Соловей М. І. Виховна робота у вищому навчальному закладі / М. І. Соловей, В. С. Демчук. – К. : Ленвіт, 2003. – 257 с.
 14. Як не заблукати у просторі студентського життя або правила виживання для студентів. Збірка рекомендацій. – Запоріжжя: Видавництво РВВ ЗДІА, 2008. – 80 с.

Spisok vikoristаниh dzherel

1. Aktual'ni problemi social'no-pedagogichnoї roboti (modul'nij kurs distancijnogo navchannja) / A.J.Kaps'ka, O.V.Bezpal'ko, R.H.Vajnola; Zag. red. A.J.Kaps'koї. – К., 2002. – 164 s.
2. Bezpal'ko O. V. Social'ne proektuvannja. Navch. posib. / O. V. Bezpal'ko ; Kiїv. un-t im. V. Grinchenka, In-t psihologii ta soc. Pedagogiki. – К. : [b. v.], 2010. – 127 s.
3. Vajnola R. H. Kurs lekcij iz disciplini «Tehnologii social'no-pedagogichnoї roboti» dlja studentiv special'nosti 6.010105 « Social'na pedagogika » dennoї ta zaочної formi navchannja / Vajnola R.H., – К.: КМПУ імені В.Д.Гринченка, 2008. – 159 s.
4. Velikij tлумachnij slovník suchasnoї ukraїns'koї movi / Uklad. i golov. red. V. Busel. – К. : Irpin' : VTF Perun, 2001. – 1440, s. 1295
5. Grinlif R. K. Sluga v roli lidera // М.: Izd-vo «Rubinovyj luch», 1970.
6. Zvac'ka L. M. Tehnologii profesijnoї dijálnosti social'no-pedagogičnogo pedagoga. Navchal'nij posibnik dlja VNZ. – К.: Vidavnicij Dim "Slovo", 2008. – 240 s.
7. Kolenichenko T. I. Metodologija doslidzhennja adaptacii osobistosti v novih

- umovah zhittedijal'nosti / T. I. Kolenichenko // Social'na bezpeka i gumanitarnij zahist v Ukraïni na pochatku HHI stolittja : problemi teorïi i praktiki : tezi dopovidej mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Chernigiv, 2009. – S. 55–57.
8. Kosenchuk O. G. Metodichnij posibnik. Social'no-pedagogichna traektorija rozvitku suchasnogo lidera-starshoklasnika. – Krivij Rig: Dionis, 2012. – 188 s.
 9. Lider jak sub'ekt formuvannja korporativnoï kul'turi / R. V. Sopivnik // Duhovnist' osobistosti. – 2013. – Vip. 4. – S. 175-182. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/domtp_2013_4_22.pdf
 10. Metodi ta tehnologii roboti social'nogo pedagoga / Avtori-ukladachi: S. P. Arhipova, G. Ja. Majboroda, O. V. Tju-tjunnik. Navchal'nij posibnik. – K.: Vidavnichij Dim „Slovo“, 2011. – 496 s.
 11. Nikolaev G. Molodezhnaja obshhestvenno poleznaja dejatel'nost' / G. Nikolaev, S. Teterskij, E. Zaharova. – M.: Fond «Sozidanie», 2005. – 104 s.
 12. Semchenko N. O. Formuvannja leaders'kih jakostej osobistosti / Metodichni rekomendacii po formuvannju leaders'kih jakostej majbutnih pedagogiv u pozaauditornij dijial'nosti. – Harkiv: HNU imeni V.N. Karazina, 2004. – 125 s.
 13. Solovej M. I. Vihovna robota u vishhomu navchal'nomu zakladi / M. I. Solovej, V. S. Demchuk. – K. : Lenvit, 2003. – 257 s.
 14. Jak ne zablukati u prostori students'kogo zhittja abo pravila vizhivannja dlja studentiv. Zbirka rekomendacij. – Zaporizhzhja: Vidavnictvo RVV ZDIA, 2008. – 80 s.

Volkivska D. A. The socio-pedagogical conditions of activ student's leadership potential development in the university. The article stresses the need to attract students to socially useful activities. Indicated that this function is primarily implemented by the University active students , development of leadership potential, which is a priority task of the university. The article describes the concept of "social and educational conditions" and modified need for a social and educational conditions of active students' leadership potential, namely profess the values of leadership in the university environment; implementation of a comprehensive program of student leadership potential asset; active students incentives to different types of socially useful activity. The authors also identified ways to implement socio-pedagogical conditions: first - development servant leadership as part of the corporate culture of the university; implementation of various forms of servant leadership of the university environment; partnership cooperation between administration, teachers and students; second - the development and implementation of forms of social and educational work of the leadership different groups of active student; individual work, the leadership for active students; third - promotion of socially useful activities in the university environment based on lservant

leadership; the introduction of various forms of motivating students; support student community service initiatives; students implementation of social projects; establishing of partnership with students of other universities and members of various social institutions. Also outlines directions for further research. The author pays special attention to serving as a leadership-new concept of relations in society.

Key words: conditions, students, leadership potential, active students, activities, servant.

Отримано 1.04.2016

УДК 336.02:330.34

О. В. Грабчак
olga-menuet@ukr.net

КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Грабчак О. В. Краудфандинг як інноваційна технологія в соціальній роботі. У статті визначені інноваційні характеристики краудфандингу, що роблять його ефективним способом фінансування проектів соціально-економічного розвитку. Висунуто гіпотезу, що найбільш ефективні методи фінансування сучасних інновацій пов'язані із середовищем їх функціонування – сучасним інформаційно-комунікаційним простором, представленим Інтернетом та соціальними мережами.

Серед сучасних бізнес моделей соціального фінансування є мікрокредитування, соціально-відповідальні інвестиції та інвестиції у розвиток соціальних та венчурних підприємств. Значного розвитку набуває також краудфандинг (спільнокошт, від англ. crowd – натовп і funding – фінансування). З появою краудсорсингу у 2006 році, краудфандинг також виявився вдалим способом залучення фінансування від великої кількості людей через Інтернет-платформи. Соціальні мережі сприяють перетворенню соціального капіталу в капітал фінансовий та направленню його на реалізацію культурних, житлових, соціальних проектів, а також фінансування старт-апів (start-ups). Існує декілька форм краудфандингу: пожертвування без винагороди, пожертвування за винагороду (подарунок, продукція / сервіс стартапу чи проекту, поширення інформації про спонсора), народне кредитування – безвідсоткове (Kiva) чи під привабливий для позичальника відсоток